



Comisiynydd y
Gymraeg
Welsh Language
Commissioner

Pecyn Addysg Comisiynydd y Gymraeg

Cyflwyniad i Athrawon ac Ymarferwyr

Nod y pecyn addysg hwn yw cynnig ystod o adnoddau i athrawon ac ymarferwyr eu defnyddio wrth addysgu dysgwyr ysgolion uwchradd yng Nghymru am rôl Comisiynydd y Gymraeg a pherthnasedd gwaith y Comisiynydd i'w defnydd nhw o'r Gymraeg yn eu bywydau bob dydd. Mae'r pecyn yn cynnwys:

- **Chwe chyflwyniad PwerBwynt** i'w defnyddio ar lawr dosbarth er mwyn cyflwyno ac annog trafodaeth ynglŷn â chefnidir a rôl Comisiynydd y Gymraeg a defnydd dysgwyr o'r Gymraeg:
 - **Cyflwyniad 1:** Sefyllfa'r Gymraeg heddiw
 - **Cyflwyniad 2:** Pwy yw Comisiynydd y Gymraeg a beth yw ei rôl?
 - **Cyflwyniad 3:** Sefydliadau cyhoeddus yng Nghymru
 - **Cyflwyniad 4:** Busnesau/ sefydliadau preifat ac elusennau yng Nghymru
 - **Cyflwyniad 5:** Defnyddio'r Gymraeg mewn gweithgareddau chwaraeon
 - **Cyflwyniad 6:** Beth fedrwn ni ei wneud er mwyn hyrwyddo'r defnydd o'r Gymraeg?



- **Sgript i athrawon/ ymarferwyr** i gyd-fynd â'r chwe chyflwyniad PwerBwynt.



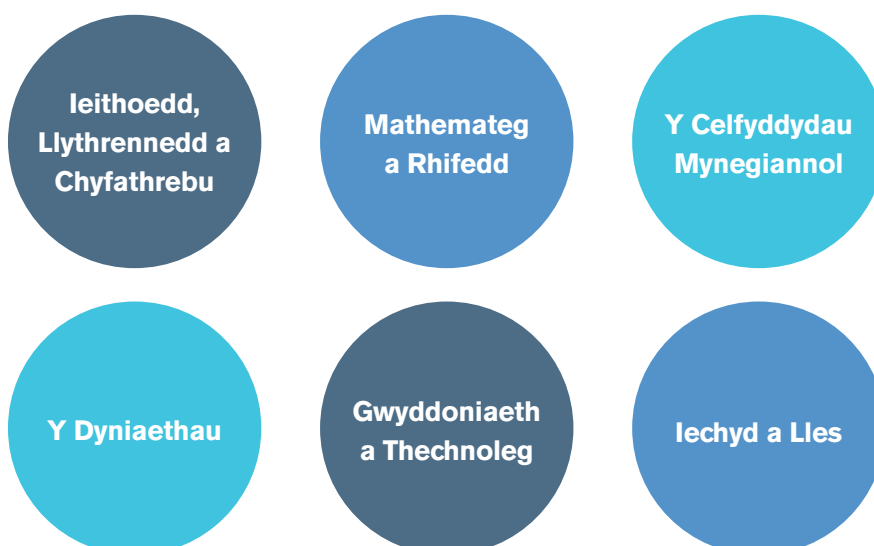
- **Pecyn o awgrymiadau o weithgareddau trawsgwricwlaidd**

i gyd-fynd â'r chwe chyflwyniad PwerBwynt ynghyd ag atodiadau o adnoddau cefnogi a rhestr o adnoddau defnyddiol pellach er mwyn dyfnhau dealltwriaeth dysgwyr o rôl Comisiynydd y Gymraeg.



Mae'r pecyn wedi ei gynllunio i gyfateb â gofynion Cwricwlwm i Gymru, gan gynnig amrywiaeth o weithgareddau sy'n rhoi cyfle i ddysgwyr *ddysgu am eu hunaniaeth ddiwylliannol eu hunain a meithrin eu balchder yn eu hymdeimlad o hunaniaeth a pherthyn i Gymru yn ogystal â'r byd fel dinasyddion Cymru ddwyieithog mewn byd amlieithog*.¹

Mae nifer o'r gweithgareddau yn cynnig cyfleoedd i'r dysgwyr ddatblygu sgiliau trawsgwricwlaidd mandadol Cwricwlwm i Gymru, sef **llythrennedd, rhifedd a chymwyseddau digidol**, a'u hannog i'w cymhwyso a'u datblygu ymhellach ar draws **chwe maes dysgu a phrofiad** y Cwricwlwm:



Un o brif amcanion y pecyn yn ogystal yw rhoi cyfleoedd i ddysgwyr sylweddoli **pedwar diben Cwricwlwm i Gymru**, sydd â'r bwriad o annog pob plentyn a pherson ifanc i ddatblygu i fod yn:

- ddysgwyr uchelgeisiol, galluog
- gyfranwyr mentrus, creadigol
- ddinasyddion egwyddorol, gwybodus yng Nghymru a'r byd
- unigolion iach, hyderus sy'n barod i fyw bywyd cyflawn fel aelodau gwerthfawr o gymdeithas.

Cynlluniwyd y pecyn i fod yn hyblyg er mwyn galluogi athrawon ac ymarferwyr i'w ddefnyddio mewn modd sy'n addas i'w dysgwyr ac sy'n cyd-fynd â'r amser sydd ganddynt. Mae'r gweithgareddau'n addas ar gyfer ystod o oedrannau uwchradd, a gellir eu haddasu a'u gwahaniaethu yn ôl yr angen.

¹ [leithoedd, Llythrennedd a Chyfathrebu: Datganiadau o'r hyn sy'n bwysig - Hwb \(gov.wales\)](https://gov.wales)

Gweithgareddau

1. Tasg drafod/ mynegi barn

Rhannwch rai o'r cardiau trafod (Atodiad 1) â'r dysgwyr mewn grwpiau bach a'u hannog i drafod a mynegi barn ynglŷn â'r wybodaeth/ datganiadau/ cwestiynau arnynt, gan ddefnyddio ymadroddion mynegi barn addas.

2. Tasgau graddio

- Dewiswch naw o'r cardiau 'Manteision Dwyieithrwydd' (Atodiad 2) a'u rhoi i'r dysgwyr mewn grwpiau bach. Gofynnwch iddynt drafod y datganiadau ar y cardiau a'u blaenoriaethu ar ffurf diagram diemwnt gan esbonio a chyfiawnhau eu safbwyntiau. (Gellid addasu rhywfaint ar y weithgaredd trwy roi deg cerdyn i'r dysgwyr eu trafod i ddechrau a gofyn iddynt hepgor un o'r datganiadau yn llwyr cyn graddio'r naw sy'n weddill ar ffurf diagram diemwnt.)
- Gellid gwneud y weithgaredd graddio uchod gan ddefnyddio naw neu ddeg o'r cardiau 'Manteision y Gymraeg' (Atodiad 3) yn ogystal (byddai hefyd yn bosibl defnyddio rhai o'r datganiadau ar y cardiau 'Manteision Dwyieithrwydd' yn y dasg hon pe byddech yn dymuno).
- Rhannwch nifer o'ch dewis (e.e. wyth, deg neu ddeuddeg) o'r cardiau gwag (Atodiad 4) â'r dysgwyr mewn grwpiau bach. Gofynnwch iddynt drafod a rhestru'r geiriau amlycaf sy'n dod i'w meddwl wrth ystyried yr iaith Gymraeg, cyn cofnodi pob gair ar gardiau unigol a graddio'r cardiau yn ôl trefn pwysigrwydd, ym marn y grŵp.

3. Tasgau didoli

- Rhowch y cardiau a welir yn Atodiad 5 i'r dysgwyr mewn grwpiau bach a gofyn iddynt eu didoli yn dri phentwr – sefydliadau cyhoeddus, sefydliadau neu fusnesau preifat, elusennau. Yna, anogwch hwy i drafod y gwahaniaeth rhwng sefydliadau cyhoeddus a sefydliadau/ busnesau preifat ac elusennau, o ran y gofynion a osodir arnynt yng nghyd-destun yr iaith Gymraeg.
- Rhowch y cardiau Gwir neu Gau (Atodiad 6) i'r dysgwyr mewn grwpiau bach, a'u hannog i'w didoli yn bentyrrau Gwir/ Gau. Mae'r datganiadau ar y cardiau yn seiliedig ar gynnwys cyflwyniadau 1 i 4. Gellid defnyddio'r datganiadau priodol ar ddiwedd pob cyflwyniad PwerBwynt yn ei dro, neu eu defnyddio i gyd gyda'i gilydd ar ôl rhannu'r chwe chyflwyniad PwerBwynt.

4. Tasgau trawsgwricwlaidd pellach

Dyma ambell enghraifft o dasgau trawsgwricwlaidd pellach y gallech annog dysgwyr i'w cwblhau mewn ymateb i gynnwys y cyflwyniadau PwerBwynt a/ neu'r tasgau trafod cychwynnol:

Ysgrifennu llythyr/e-bost at Gomisiynydd y Gymraeg ynglŷn â methiant sefydliad penodol i warchod hawliau siaradwyr Cymraeg, neu

Ysgrifennu llythyr/e-bost at Gomisiynydd y Gymraeg yn dilyn profiad cadarnhaol er mwyn canmol defnydd sefydliad penodol o'r Gymraeg.

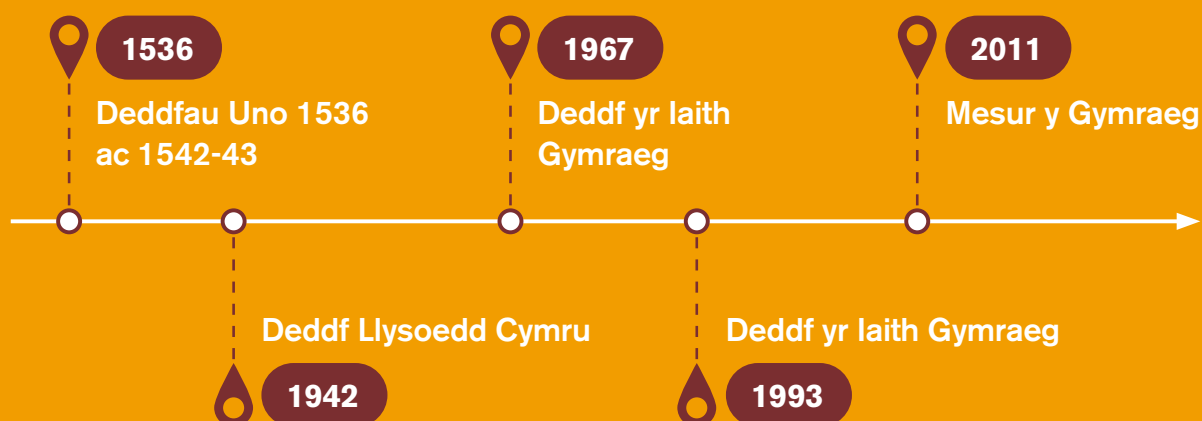


Creu pamffled digidol yn cyflwyno gwybodaeth am rôl Comisiynydd y Gymraeg.

Ymchwilio i ddyddiadau a digwyddiadau pwysig yn hanes yr iaith Gymraeg a'u trefnu ar linell amser (e.e. Deddfau Uno 1536 ac 1542-43; Deddf Llysoedd Cymru 1942; Deddf yr Iaith Gymraeg 1967; Deddf yr Iaith Gymraeg 1993; Mesur Iaith 2011, ayyb).



Hanes yr iaith





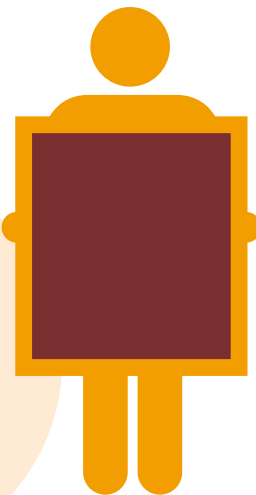
Ymchwilio i a chyflwyno gwybodaeth am ieithoedd lleiafrifol eraill ledled y byd (gwaith ymchwilio, trin data, lleoli ar fap, ac ati), yn ogystal â rhai o'r gwledydd eraill sydd â Chomisiynwyr Iaith a gwaith IALC (International Association of Language Commissioners).

Cymharu'r Gymraeg ag un o ieithoedd lleiafrifol eraill y byd.

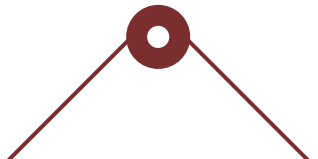


Chwarae rôl/ creu deialog yn seiliedig ar sefyllfa lle nad yw'r cwsmer yn derbyn y gwasanaeth Cymraeg y gobeithiodd amdano gan sefydliad yng Nghymru.

Creu hysbyseb digidol neu ysgrifennu araith yn annog busnesau/elusennau i gynnig mwy o wasanaethau dwyieithog, gan restru'r manteision.



Creu poster neu bamffled 'Manteision Dwyieithrwydd' neu 'Manteision Siarad Cymraeg' ar gyfer disgyblion eraill yr ysgol.



AR AGOR OPEN

Cynnal arolwg o ddefnydd busnesau yn yr ardal leol o'r Gymraeg a chyflwyno a dadansoddi'r data.

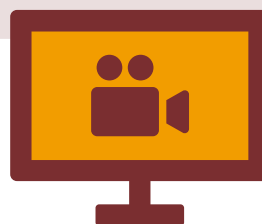


Ysgrifennu araith neu greu cyflwyniad llafar/ fideo byr yn crynhoi gweledigaeth a phwysigrwydd Strategaeth Cymraeg 2050 Llywodraeth Cymru.

Trefnu digwyddiad i
hyrwyddo'r defnydd o'r
Gymraeg yn yr ysgol
neu'r ardal leol.

Dewis ac ymchwilio i ddigwyddiadau
pwysig (cadarnhaol a negyddol) yn
hanes yr iaith Gymraeg (e.e. Deddfau
Uno 1536 ac 1542-43, hanes y Welsh
Not, sefydlu Urdd Gobaith Cymru, darlith
Tynged yr Iaith a hanes Cymdeithas yr
Iaith, achos y Beasleys, hanes sefydlu
S4C, ayyb) a chreu cyflwyniad llafar neu
raglen ddogfen ddigidol.

Dylunio logo 'Defnyddia dy
Gymraeg' addas i'w ddefnyddio
yn yr ysgol er mwyn annog
disgyblion eraill i ddefnyddio
cymaint o'u Gymraeg â phosibl.



Gwyllo'r clip fideo hwn:
[Hoff Air Cymraeg](#),
cyn trafod a mynegi barn am eu
hoff eiriau Cymraeg. Beth am
greu rhestr neu eiriadur o hoff
eiriau'r dosbarth?

Creu rhestr o hawliau
siaradwyr Cymraeg
i'w harddangos yn y
dosbarth/ yr ysgol.

Creu cyflwyniad i rieni a
llywodraethwyr yr ysgol a'r
gymuned ehangach ynglŷn â
manteision dwyieithrwydd.

Creu rhestr o 5 peth maen nhw'n
eu gwneud o safbwynt hyrwyddo a
gwarchod yr iaith Gymraeg, a 5 peth
pellach y gallent eu gwneud. Beth am
fynd ati i greu 'addunedau' fel dosbarth/
blwyddyn o bethau y caren nhw eu
gwneud er mwyn hyrwyddo'r defnydd o'r
Gymraeg yn yr ysgol yn ystod y tymor/
y flwyddyn?



Cardiau Mynegi Barn

✂ **Torrwch y cardiau a'u rhannu â pharau/ grwpiau bach o ddysgwyr er mwyn eu hannog i drafod a mynegi barn am y datganiadau ar bob cerdyn.**



Fedrwch chi
esbonio'n gryno
beth yw rôl
Comisiynydd y
Gymraeg?

Pam bod angen
swydd Comisiynydd
y Gymraeg,
yn eich barn chi?

**Mae Strategaeth 2050
Llywodraeth Cymru yn
nodi bod y Gymraeg yn
“un o drysorau Cymru”
sy’n “ein diffinio fel pobl
ac fel cenedl”.**

**Ydych chi’n cytuno â’r
datganiad hwn? Pam?
Rhowch resymau i gefnogi
eich safbwynt.**

**Mae Deddf yr Iaith
Gymraeg 1993 a Mesur
y Gymraeg 2011 yn rhoi
statws cyfartal i’r Gymraeg
a’r Saesneg yng Nghymru.**

**Beth yw eich barn chi
ynglŷn â hyn? Esboniwch
eich safbwynt.**

**Ydych chi’n cytuno ei bod
hi’n bwysig bod gan bobl
Cymru yr hawl a’r rhyddid
i siarad Cymraeg os ydyn
nhw’n dymuno? Pam bod
Mesur y Gymraeg 2011 yn
bwysig yn hynny o beth?**

**Ydych chi’n credu ei bod
hi’n bwysig bod siaradwyr
Cymraeg yn defnyddio’r
Gymraeg cymaint â
phosibl wrth ddefnyddio
gwasanaethau yng
Nghymru? Pam? Rhowch
resymau i gefnogi eich
safbwynt.**

**Ydych chi’n credu ei bod
hi’n bwysig bod siaradwyr
Cymraeg yn rhoi gwybod
i Gomisiynydd y Gymraeg
os nad ydyn nhw’n gweld
sefydliad cyhoeddus yng
Nghymru yn parchu hawliau
siaradwyr Cymraeg. Pam?
Rhowch resymau i gefnogi
eich safbwynt.**

**Pam bod angen
swydd Comisiynydd
y Gymraeg,
yn eich barn chi?**

Beth yw ystyr y gair ‘hawl’?

Allwch chi feddwl am hawliau eraill sydd gyda ni yn ein bywydau bob dydd?

Pam bod hawliau’n bwysig, tybed?

Beth yw pwrpas rheolau?

Pam bod angen rheolau, yn eich barn chi? Pa fath o reolau ydych chi’n gorfod eu dilyn yn eich bywyd bob dydd? Beth yw effaith y rheolau hynny, tybed?

Fedrwch chi esbonio’n gryno beth yw rôl Comisiynydd y Gymraeg?

Pam ei bod hi’n bwysig bod sefydliadau’n defnyddio’r Gymraeg ar wefannau, ar y cyfryngau cymdeithasol ac mewn gwasanaethau digidol yn yr oes sydd ohoni, yn eich barn chi?

Pam bod y Gymraeg yn sgil mor bwysig ym myd gwaith erbyn hyn, yn eich barn chi?

Ydy Safonau’r Gymraeg yn bwysig, yn eich barn chi, er mwyn annog mwy o bobl i ddefnyddio eu Cymraeg bob dydd?

“Mae hi’n bwysig bod siaradwyr Cymraeg yng Nghymru yn medru byw eu bywydau bob dydd trwy gyfrwng y Gymraeg os ydyn nhw’n dymuno.”

Ydych chi’n cytuno neu’n anghytuno â’r gosodiad hwn? Pam? Rhowch resymau i esbonio’ch safbwynt.

Faint o gyfle ydych chi’n ei gael i ddefnyddio’r Gymraeg bob dydd? Oes digon/ dim digon o gyfle, yn eich barn chi?

Ydych chi’n gwneud cymaint o ddefnydd ag y gallech chi o’r Gymraeg yn eich bywyd bob dydd?

Beth allwch chi ei wneud er mwyn gwneud defnydd llawn o’r Gymraeg yn eich bywyd bob dydd?

Fedrwch chi esbonio sut mae hawliau Cymry Cymraeg i ddefnyddio’r iaith wedi newid dros y blynyddoedd diwethaf? Beth yw eich barn chi ynglŷn â hyn?

“Nid gwaith un person nac un sefydliad yw gwarchod y Gymraeg. Mae’n gyfrifoldeb ar bob un ohonom i helpu a gwneud ein rhan os ydyn ni am sicrhau dyfodol yr iaith.”

Ydych chi’n cytuno â’r datganiad hwn?

***“Mae’r Gymraeg yn perthyn
i bawb yng Nghymru,
pa un ai ein bod ni’n siarad
Cymraeg ai peidio.”***

**Ydych chi’n cytuno â’r
datganiad hwn?**

***Cenedl heb iaith, cenedl
heb galon.***

**Beth yw ystyr y dywediad
hwn, yn eich barn chi?**

**Ydych chi’n cytuno â’r
geiriau?**

Cardiau Graddio – Manteision Dwyieithrwydd



Torrwch y cardiau. Dewiswch naw neu ddeg cerdyn a gofynnwch i'r dysgwyr mewn grwpiau bach drafod y datganiadau ar bob cerdyn a'u graddio ar ffurf diagram diemwnt.



Mae pobl ddwyieithog yn tueddu i'w chael yn haws canolbwyntio ar amrywiaeth o dasgau ar yr un pryd (amldasgio).

Mae pobl ddwyieithog yn tueddu i gael gwell canlyniadau mewn profion deallusrwydd.

**Mae pobl
ddwyieithog yn
tueddu i'w chael yn
haws canolbwyntio
ar amrywiaeth o
dasgau ar yr un pryd
(amldasgio).**

**Mae pobl
ddwyieithog yn
tueddu i fod yn fwy
hyblyg, sensitif a
chreadigol (sgiliau
gwybyddol).**

**Mae bod yn
ddwyieithog yn
cynnig mwy o
gyfleoedd i ni
o ran hobiau a
diddordebau.**

**Mae siarad dwy
iaith yn ehangu eich
gorwelion ac yn gallu
agor drysau i fwy
nag un diwylliant,
hanes, hunaniaeth a
chymuned.**

**Mae pobl
ddwyieithog yn
tueddu i'w chael
hi'n haws clywed
ieithoedd eraill a
dysgu ieithoedd
ychwanegol.**

**Mae ymchwil yn dangos
bod dwyieithrwydd
yn gohirio dechreuad
Dementia a symptomau
eraill clefyd Alzheimer
yn ddiweddarach mewn
bywyd.**

Mae siarad dwy iaith yn cynnig mwy o gyfleoedd o ran swyddi ac yn gallu cynyddu eich siawns o gael swydd.

Mae siarad dwy iaith yn golygu sgil arall i'w rhoi ar eich CV neu ffurflen gais am swydd.

Mae siarad dwy iaith yn gwella ein cyfleoedd, nid yn eu cyfyngu.

Mae pobl ddwyieithog yn tueddu i ddangos mwy o empathi na phobl sydd ond yn siarad un iaith.

Mae medru newid o un iaith i'r llall yn hyderus yn magu hyder a balchder yn yr unigolyn.

Gall siarad mwy nag un iaith gynnig mwy o opsiynau astudio – e.e. mwy o ddewis o gyrsiau coleg neu brifysgol.

**Mae siarad mwy nag
un iaith yn helpu pobl
i fod yn fwy meddwl
agored a dangos mwy
o werthfawrogiad
a goddefgarwch
at ddiwylliannau a
chefndiroedd eraill.**

**Mae pobl
ddwyieithog
yn aml yn well
cyfathrebwyr yn y
ddwy iaith.**

**Mae pobl
ddwyieithog yn
tueddu i gael gwell
canlyniadau
mewn profion
deallusrwydd.**

**Mae pobl sy'n
siarad dwy iaith yn
tueddu i wneud yn
well wrth weithio
dan bwysau.**

**Mae siarad mwy
nag un iaith yn
cynnig ystod
ehangach o
weithgareddau
cymdeithasol.**

**Mae dwyieithrwydd
yn gwella ein
dealltwriaeth o
sut mae iaith yn
gweithio (h.y. o ran
gramadeg, ac ati).**

**Gall person
dwyieithog
gyfathrebu ag ystod
ehangach o bobl na
pherson sydd ond
yn siarad un iaith.**

**Mae siarad dwy
iaith yn cynyddu
ein cyfleoedd i
gymdeithasu a
gwneud ffrindiau.**

**Mae siarad dwy
iaith yn gwella
ein canolbwyntio
a'n cof.**

**Mae ymchwil
yn dangos bod
lefelau straen pobl
ddwyieithog yn is na
phobl sydd ond yn
siarad un iaith.**



Cardiau Graddio – Manteision y Gymraeg

✂ **Torrwch y cardiau. Dewiswch naw neu ddeg cerdyn a gofynnwch i'r dysgwyr mewn grwpiau bach drafod y datganiadau ar bob cerdyn a'u graddio ar ffurf diagram diemwnt.**



*Mae medru siarad
Cymraeg yn rhoi
hunaniaeth gadarn
ac ymdeimlad o
berthyn i ni.*

Mae gallu siarad
Cymraeg yn
dangos ein bod
ni'n unigryw yma
yng Nghymru.

**Mae plant sy'n derbyn
addysg Gymraeg yn
gwneud cystal, os nad
gwell, yn Saesneg
na phlant sy'n cael
addysg uniaith
Saesneg.**

**Mae medru siarad
Cymraeg yn cynnig
mwy o brofiadau
a chyfleoedd
cymdeithasol ac
yn allwedd i fywyd
cymunedol cyfoethog.**

**Mae medru siarad
Cymraeg yn rhoi
hunaniaeth gadarn
ac ymdeimlad o
berthyn i ni.**

**Mae'r gallu i siarad
Cymraeg yn sgil yn
y gweithle, ac erbyn
hyn mae mwy a mwy
o gyflogwyr yn chwilio
am siaradwyr Cymraeg
i lenwi pob math o
swyddi.**

**Mae medru siarad Cymraeg
yn ein galluogi i fwynhau
diwylliant unigryw Cymru –
boed hynny'n gerddoriaeth
Gymraeg, rhaglenni
teledu a ffilmiau Cymraeg,
llenyddiaeth Gymraeg,
digwyddiadau Cymraeg fel
yr Eisteddfod Genedlaethol,
ac yn y blaen.**

**Mae medru siarad
Cymraeg yn ein
helpu i fwynhau
perthynas agosach
â hanes, treftadaeth,
hunaniaeth a
thraddodiadau Cymru.**

**Mae medru siarad
Cymraeg yn cynnig
mwy o gyfleoedd
o ran swyddi yng
Nghymru ac yn gallu
cynyddu ein siawns
o gael swydd.**

**Mae siarad
Cymraeg yn sgil
arall i'w rhoi ar ein
CV neu ffurflen
gais am swydd.**

**Mae gallu siarad
Cymraeg yn
dangos ein bod
ni'n unigryw yma
yng Nghymru.**

**Gall siarad Cymraeg
gynnig mwy o
opsiynau astudio
– e.e. y dewis o
gyrsiau prifysgol
trwy gyfrwng y
Gymraeg.**



Atodiad 4

[illegible]

Atodiad 4

Atodiad 4

[illegible]

Cardiau didoli sefydliadau cyhoeddus/ preifat/ elusennau yng Nghymru

✂️ **Torrwch y cardiau. Gofynnwch i'r dysgwyr weithio mewn grwpiau bach i ddiidoli'r cardiau yn dri phentwr – sefydliadau cyhoeddus, sefydliadau neu fusnesau preifat, elusennau. Beth yw'r gwahaniaeth rhynddynt, o ran y gofynion a osodir arnynt yng nghyd-destun yr iaith Gymraeg?**



**Yr Amgueddfa
Genedlaethol**

**Cronfa
Gymunedol
y Loteri
Genedlaethol**

Sefydliadau cyhoeddus

**Awdurdodau
Lleol
(yn cynnwys
ysgolion)**

**Parciau
Cenedlaethol**

**Gweinidogion
yn Llywodraeth
Cymru**

**Yr Amgueddfa
Genedlaethol**

S4C

**Cronfa
Gymunedol
y Loteri
Genedlaethol**

Sefydliadau cyhoeddus

Tribiwnlysoedd

Heddluoedd

**Y Gwasanaeth
Tân ac Achub**

**Colegau
addysg uwch
ac addysg
bellach**

Prifysgolion

**Byrddau
Iechyd**

Sefydliadau/ busnesau preifat

**Archfarchnad
Lidl**

Principality

Boots

**Undeb
Rygbi Cymru**

Xplore
(canolfan
wyddoniaeth yn
ardal Wrecsam)

**Archfarchnad
Aldi**

Elusennau

WWF Cymru

NSPCC Cymru

RSPB Cymru

**Macmillan
Cymru**

**Gwobr Dug
Caeredin**



Cardiau didoli Gwir neu Gau



Torrwch y cardiau.

**Gofynnwch i'r dysgwyr
weithio mewn grwpiau
bach i'w didoli yn
bentyrrau Gwir/ Gau.**



**Mae tua 15% o
boblogaeth y byd
yn ddwyieithog.**

**Y Gymraeg yw un
o'r ieithoedd byw
hynaf yn Ewrop.**



Datganiadau yn seiliedig ar Gyflwyniad 1

Mae tua 15% o boblogaeth y byd yn ddwyieithog.

Mae un iaith, ar gyfartaledd, yn marw rhywle yn y byd bob 14 diwrnod.

Amcangyfrifir y bydd tua 1,000 o ieithoedd lleiafrifol wedi marw erbyn dechrau'r ganrif nesaf.

Y Gymraeg yw un o'r ieithoedd byw hynaf yn Ewrop.

Fe adroddodd 35% o holl boblogaeth Cymru oedd dros dair mlwydd oed eu bod yn gallu siarad Cymraeg yng Nghyfrifiad 2021.

Nid gwaith un person nac un sefydliad yw gwarchod y Gymraeg – mae'n gyfrifoldeb ar bob un ohonom i helpu a gwneud ein rhan os ydyn ni am sicrhau dyfodol yr iaith.

Datganiadau yn seiliedig ar Gyflwyniad 2

**Cafodd swydd
Comisiynydd y
Gymraeg ei chreu
gan Fesur y Gymraeg
(Cymru) 1985.**

**Cyn Deddf yr Iaith
1993 a Mesur y
Gymraeg 2011
doedd gan siaradwyr
Cymraeg ddim yr un
hawliau ag sydd gyda
ni heddiw.**

**Yn ôl Mesur y Gymraeg
2011 a Deddf yr Iaith
Gymraeg 1993, mae'n
rhaid i'r Gymraeg
a'r Saesneg gael eu
trin yn gyfartal yng
Nghymru.**

**Ers mis Ionawr 2023,
Efa Gruffudd Jones
yw Comisiynydd y
Gymraeg.**

**Cafodd swydd
Comisiynydd y
Gymraeg ei chreu
er mwyn gwarchod
hawliau siaradwyr
Cymraeg.**



Datganiadau yn seiliedig ar Gyflwyniad 3

**Mae dros 120
o sefydliadau
cyhoeddus yn
gweithredu safonau'r
Gymraeg yng
Nghymru.**

**Mae'r Amgueddfa
Genedlaethol ac
S4C yn enghreifftiau
o sefydliadau
cyhoeddus yng
Nghymru.**

**Mae archfarchnad
Lidl a NSPCC Cymru
yn enghreifftiau
o sefydliadau
cyhoeddus yng
Nghymru.**

**Mae'n rhaid i'r rhan fwyaf
o sefydliadau cyhoeddus
yng Nghymru fodloni
dyletswyddau o ran y
Gymraeg, sef Safonau'r
Gymraeg sy'n cael eu
gosod arnyn nhw gan
Gomisiynydd y Gymraeg.**

**Erbyn hyn, mae nifer fawr
o'r sefydliadau cyhoeddus
sy'n gorfod bodloni
safonau'r Gymraeg
yn cynnig tua 50% o'u
tudalennau gwe yn
Gymraeg.**



Datganiadau yn seiliedig ar Gyflwyniad 4

Does dim rhaid i sefydliadau a busnesau preifat nac elusennau yng Nghymru fodloni Safonau'r Gymraeg, ond mae Comisiynydd y Gymraeg yn eu hannog yn gryf i gynnig gwasanaethau drwy'r Gymraeg.

Rhan o waith Comisiynydd y Gymraeg yw dangos i'r sefydliadau, busnesau ac elusennau hyn beth yw manteision cynnig eu gwasanaethau'n ddwyieithog.

Heddiw, mae tua 15 o sefydliadau wedi derbyn cydnabyddiaeth y Cynnig Cymraeg gan Gomisiynydd y Gymraeg.

Enghreifftiau o sefydliadau preifat yng Nghymru yw Undeb Rygbi Cymru a Gwobr Dug Caeredin.

Enghreifftiau o elusennau yng Nghymru yw WWF Cymru ac NSPCC Cymru.



Taflen atebion

Datganiadau yn seiliedig ar Gyflwyniad 1

- Mae tua 15% o boblogaeth y byd yn ddwyieithog. (*Gau – Mae tua 43% o boblogaeth y byd yn ddwyieithog.*)
- Mae un iaith, ar gyfartaledd, yn marw rhywle yn y byd bob 14 diwrnod. (*Gwir*)
- Amcangyfrifir y bydd tua 1,000 o ieithoedd lleiafrifol wedi marw erbyn dechrau'r ganrif nesaf.
(*Gau – Amcangyfrifir y bydd tua hanner y 7,000 o ieithoedd lleiafrifol sy'n cael eu siarad ar draws y byd wedi marw erbyn dechrau'r ganrif nesaf.*)
- Y Gymraeg yw un o'r ieithoedd byw hynaf yn Ewrop. (*Gwir*)
- Fe adroddodd 35% o holl boblogaeth Cymru oedd dros dair mlwydd oed eu bod yn gallu siarad Cymraeg yng Nghyfrifiad 2021.
(*Gau – fe adroddodd 17.8% o holl boblogaeth Cymru oedd dros dair mlwydd oed eu bod yn gallu siarad Cymraeg yng Nghyfrifiad 2021.*)
- Nid gwaith un person nac un sefydliad yw gwarchod y Gymraeg – mae'n gyfrifoldeb ar bob un ohonom i helpu a gwneud ein rhan os ydyn ni am sicrhau dyfodol yr iaith. (*Gwir*)

Datganiadau yn seiliedig ar Gyflwyniad 2

- Cafodd swydd Comisiynydd y Gymraeg ei chreu gan Fesur y Gymraeg (Cymru) 1985.
(*Gau – Cafodd swydd Comisiynydd y Gymraeg ei chreu gan Fesur y Gymraeg (Cymru) 2011.*)
- Cyn Deddf yr Iaith 1993 a Mesur y Gymraeg 2011 doedd gan siaradwyr Cymraeg ddim yr un hawliau ag sydd gyda ni heddiw. (*Gwir*)
- Yn ôl Mesur y Gymraeg 2011 a Deddf yr Iaith Gymraeg 1993, mae'n rhaid i'r Gymraeg a'r Saesneg gael eu trin yn gyfartal yng Nghymru. (*Gwir*)
- Ers mis Ionawr 2023, Efa Gruffudd Jones yw Comisiynydd y Gymraeg. (*Gwir*)
- Cafodd swydd Comisiynydd y Gymraeg ei chreu er mwyn gwarchod hawliau siaradwyr Cymraeg. (*Gwir*)

Datganiadau yn seiliedig ar Gyflwyniad 3

- Mae dros 120 o sefydliadau cyhoeddus yn gweithredu safonau'r Gymraeg yng Nghymru. (*Gwir*)
- Mae'r Amgueddfa Genedlaethol ac S4C yn enghreifftiau o sefydliadau cyhoeddus yng Nghymru. (*Gwir*)
- Mae archfarchnad Lidl a NSPCC Cymru yn enghreifftiau o sefydliadau cyhoeddus yng Nghymru.
(*Gau – mae archfarchnad Lidl yn gwmni preifat ac mae NSPCC Cymru yn elusen.*)
- Mae'n rhaid i'r rhan fwyaf o sefydliadau cyhoeddus yng Nghymru fodloni dyletswyddau o ran y Gymraeg, sef Safonau'r Gymraeg sy'n cael eu gosod arny'n nhw gan Gomisiynydd y Gymraeg. (*Gwir*)
- Erbyn hyn, mae nifer fawr o'r sefydliadau cyhoeddus sy'n gorfod bodloni safonau'r Gymraeg yn cynnig tua 50% o'u tudalennau gwe yn y Gymraeg.
(*Gau – Erbyn hyn, mae nifer fawr o'r sefydliadau cyhoeddus sy'n gorfod bodloni safonau'r Gymraeg yn cynnig dros 95% o'u tudalennau gwe yn y Gymraeg.*)

Datganiadau yn seiliedig ar Gyflwyniad 4

- Does dim rhaid i sefydliadau a busnesau preifat nac elusennau yng Nghymru fodloni Safonau'r Gymraeg, ond mae Comisiynydd y Gymraeg yn eu hannog yn gryf i gynnig gwasanaethau drwy'r Gymraeg. (*Gwir*)
- Rhan o waith Comisiynydd y Gymraeg yw dangos i'r sefydliadau, busnesau ac elusennau hyn beth yw manteision cynnig eu gwasanaethau'n ddwyieithog. (*Gwir*)
- Heddiw, mae tua 15 o sefydliadau wedi derbyn cydnabyddiaeth Comisiynydd y Gymraeg.
(*Gau – Heddiw, mae dros 100 o sefydliadau wedi derbyn cydnabyddiaeth Comisiynydd y Gymraeg.*)
- Enghreifftiau o sefydliadau preifat yng Nghymru yw Undeb Rygbi Cymru a Gwobr Dug Caeredin. (*Gwir*)
- Enghreifftiau o elusennau yng Nghymru yw WWF Cymru ac NSPCC Cymru. (*Gwir*)

**Sgriptiau'r
cyflwyniadau
PwerBwynt i
athrawon ac
ymarferwyr**



Cyflwyniad 1:

Sefyllfa'r Gymraeg heddiw



Sleid 1 –

Tudalen deitl.

Sleid 2 –

Oeddech chi'n gwybod bod tua 43% o boblogaeth y byd yn ddwyieithog (hynny yw, eu bod nhw'n medru siarad dwy iaith)?

A bod bron i 20% o boblogaeth y byd yn amlieithog (hynny yw, eu bod nhw'n medru siarad mwy na dwy iaith)?

Rydyn ni i gyd yma heddiw yn rhan o'r ystadegau hyn, oherwydd ein bod ni'n medru siarad dwy iaith, o leiaf. Pa mor arbennig mae hynny'n ein gwneud ni?

Sleid 3 –

Trafodwch mewn paru/ grwpiau bach -

- Sut ydych chi'n teimlo ynglŷn â'r ffaith eich bod chi'n medru siarad mwy nag un iaith?

Sleid 4 –

Trafodwch -

- Beth yw manteision bod yn ddwyieithog, yn eich barn chi?

Sleidiau 5-15 –

Gofynnwch i'r disgyblion rannu eu syniadau nhw eu hunain, yna trafodwch y manteision wrth iddynt ymddangos ar bob sleid.

Sleid 16 –

Oeddech chi hefyd yn gwybod bod un iaith, ar gyfartaledd, yn marw rhywle yn y byd bob 14 diwrnod? Mae hynny'n ddwy iaith bob mis, ac yn 24 o ieithoedd bob blwyddyn.

Amcangyfrifir y bydd tua hanner y 7,000 o ieithoedd lleiafrifol sy'n cael eu siarad ar draws y byd wedi marw erbyn dechrau'r ganrif nesaf.

Y Gymraeg yw un o'r ieithoedd byw hynaf yn Ewrop. Ond beth yw sefyllfa'r Gymraeg yn y cyd-destun hwn, tybed? Beth sydd angen gwneud i'w gwarchod a'i chryfhau er mwyn sicrhau nad yw hi mewn perygl o ddiflannu, fel cymaint o ieithoedd lleiafrifol eraill?

Sleid 17 –

Yng Nghyfrifiad 2021, gwelwyd cynnydd bychan yn y ganran o bobl sy'n gallu siarad Cymraeg yn y grwpiau oedran oedolion ifanc (sef pobl 16 i 19 oed a phobl 20 i 44 oed), sy'n galonogol.

Sleid 18 –

Er hynny, gwelwyd gostyngiad yng nghanran y boblogaeth 5 i 15 oed a nododd eu bod yn siarad Cymraeg rhwng 2011 a 2021, o 40.3% yn 2011 i 34.3% yn 2021, gostyngiad o 6.0 pwynt canran. Dyma oedd y gostyngiad mwyaf mewn pwynt canran ar gyfer unrhyw grŵp oedran.

Bu gostyngiadau ar gyfer pobl 45 i 64 oed, 65 i 74 oed a phobl 75 oed neu'n hŷn hefyd.

Sleid 19 –

Ac, ar y cyfan, fe adroddodd 538,000 o boblogaeth Cymru oedd dros dair mlwydd oed (sef 17.8% o'r holl boblogaeth) eu bod yn gallu siarad Cymraeg. Roedd hyn yn ostyngiad o tua 23,700 o bobl ers Cyfrifiad 2011.

Sleid 20 –

Trafodwch -

- Sut mae'r ffigyrau hyn yn gwneud i chi deimlo?

- Tybed pam, yn eich barn chi, bod llai o bobl ar y cyfan wedi nodi eu bod nhw'n gallu siarad Cymraeg yng Nghyfrifiad 2021 na 2011?

Sleid 21 –

Yn 2017, fe gyhoeddodd Llywodraeth Cymru strategaeth Cymraeg 2050: Miliwn o Siaradwyr, er mwyn mynd i'r afael â'r gostyngiad yn y nifer o siaradwyr Cymraeg yng Nghymru.

Bwriad Strategaeth Cymraeg 2050 yw hybu a hwyluso defnyddio'r Gymraeg, ac annog mwy o bobl i siarad a defnyddio eu Cymraeg, er mwyn cyrraedd y targed o filiwn o siaradwyr Cymraeg erbyn 2050.

Sleid 22 –

“Mae'r Gymraeg yn un o drysorau Cymru. Mae'n rhan o'r hyn sy'n ein diffinio fel pobl ac fel cenedl. Ein huchelgais ni fel Llywodraeth Cymru yw gweld miliwn o bobl yn gallu mwynhau siarad a defnyddio'r Gymraeg erbyn 2050.” Cymraeg 2050, Llywodraeth Cymru

Sleid 23 –

“Mae ymateb i'r her o gael miliwn o siaradwyr Cymraeg erbyn 2050 yn galw am newidiadau pellgyrhaeddol. Mae angen gwthio'r ffiniau a chymryd camau uchelgeisiol fel bod mwy o bobl yn dysgu a defnyddio'r Gymraeg.” Cymraeg 2050, Llywodraeth Cymru

Sleid 24 –

Ceir tair thema ar gyfer gwireddu nod strategaeth Cymraeg 2050 Llywodraeth Cymru:

1. Cynyddu nifer y siaradwyr Cymraeg.
2. Cynyddu'r defnydd o'r Gymraeg.
3. Creu amodau ffafriol ar gyfer siarad a defnyddio'r Gymraeg.

Sleid 25 –

Trafodwch -

- Rydyn ni'n ffodus oherwydd ein bod ni eisoes yn gallu siarad Cymraeg. Ond faint o Gymraeg ydych chi'n ei defnyddio yn eich bywyd bob dydd? Ble? Gyda phwy? Pam? Ydych chi'n gwneud cymaint o ddefnydd ag y gallech chi o'ch Cymraeg, tybed? Os na, pam ddim?

Sleid 26 –

Mae gan nifer fawr o sefydliadau yng Nghymru rôl i'w chwarae wrth helpu gwireddu nod Llywodraeth Cymru o gyrraedd miliwn o siaradwyr Cymraeg erbyn 2050, ac mae Comisiynydd y Gymraeg yn un o'r rheini.

Sleid 27 –

Ond, mae'n bwysig cofio bod y Gymraeg yn perthyn i bawb yng Nghymru. Nid gwaith un person nac un sefydliad yw gwarchod y Gymraeg – mae'n gyfrifoldeb ar bob un ohonom i helpu a gwneud ein rhan os ydyn ni am sicrhau dyfodol yr iaith.

Sleidiau 28-34 –

Cwis

- Tua pha ganran o boblogaeth y byd sy'n ddwyieithog?

(43%)

- Sawl iaith, ar gyfartaledd, sy'n marw rhywle yn y byd bob blwyddyn?

(24 – 1 bob 14 diwrnod.)

- Allwch chi feddwl am dair mantais o fod yn ddwyieithog?

(Gweler y datganiadau ar sleidiau 5-16.)

- Yng Nghyfrifiad 2021, pa ganran o holl boblogaeth Cymru oedd dros dair mlwydd oed a adroddodd eu bod yn gallu siarad Cymraeg?

(17.8%)

- Bwriad strategaeth Miliwn o Siaradwyr Llywodraeth Cymru yw cyrraedd y targed o filiwn o siaradwyr Cymraeg erbyn pa flwyddyn?

(2050)

Cyflwyniad 2:

Pwy yw Comisiynydd y Gymraeg a beth yw ei rôl?



Sleid 1 –

Tudalen deitl.

Sleid 2 –

Cafodd swydd Comisiynydd y Gymraeg ei chreu gan Fesur y Gymraeg (Cymru) 2011. Mae Mesur y Gymraeg 2011 yn rhoi hawliau i siaradwyr Cymraeg yng Nghymru.

Sleid 3 –

Trafodwch -

- Beth yw ystyr y gair 'hawl'?
- Allwch chi feddwl am hawliau eraill sydd gyda ni yn ein bywydau bob dydd?
- Pam bod hawliau'n bwysig, tybed?

Sleid 4 –

Y prif bethau mae Mesur y Gymraeg 2011 yn eu gwneud yw:

- Rhoi statws swyddogol i'r Gymraeg yng Nghymru;
- Annog pobl Cymru i ddefnyddio'r Gymraeg a'i gwneud yn haws iddynt wneud hynny;
- Sicrhau nad yw'r Gymraeg yn cael ei thrin yn llai ffafriol na'r Saesneg;
- Creu Safonau'r Gymraeg, sef rhyw fath o reolau y mae'n rhaid i sefydliadau penodol yng Nghymru eu dilyn er mwyn rhoi chwarae teg i'r Gymraeg;
- Ymchwilio i gwynion os oes ymyrraeth â rhyddid pobl i ddefnyddio'r Gymraeg.

Sleid 5 –

Cafodd swydd Comisiynydd y Gymraeg ei chreu, felly, er mwyn gwarchod hawliau siaradwyr Cymraeg – fel chi a fi.

Sleid 6 –

Cyn Mesur y Gymraeg 2011, roedd Deddf yr Iaith Gymraeg 1993 wedi rhoi statws cyfartal i'r Gymraeg a'r Saesneg yn y sector cyhoeddus yng Nghymru. Roedd hyn yn golygu bod yn rhaid i sefydliadau'r sector cyhoeddus yng Nghymru drin y Gymraeg a'r Saesneg yn gyfartal.

Y sector cyhoeddus yw awdurdodau lleol, cyrff cyhoeddus, y llysoedd a'r Llywodraeth (ond mwy am hynny yn nes ymlaen).

Sleid 7 –

Felly cyn Deddf yr Iaith 1993 a Mesur y Gymraeg 2011 doedd gan siaradwyr Cymraeg ddim yr un hawliau ag sydd gyda ni heddiw, a doedd hi ddim mor hawdd iddyn nhw ddefnyddio'u Cymraeg bob dydd. Rydyn ni'n ffodus iawn, felly, o gymharu â siaradwyr Cymraeg oedd yn dymuno byw eu bywydau trwy gyfrwng y Gymraeg rhyw 40 mlynedd yn ôl pan nad oedd nifer fawr o wasanaethau ar gael yn Gymraeg.

Sleid 8 –

Trafodwch -

- Sut ydych chi'n teimlo ynglŷn â'r ffaith bod gyda ni fel siaradwyr Cymraeg yng Nghymru heddiw fwy o hawliau nag oedd gan siaradwyr Cymraeg cyn Deddf Iaith 1993 a Mesur y Gymraeg 2011?

Sleid 9 –

Yn ôl Mesur y Gymraeg 2011 a Deddf yr Iaith Gymraeg 1993, mae'n rhaid i'r Gymraeg a'r Saesneg gael eu trin yn gyfartal yng Nghymru, ac mae gan bobl Cymru yr hawl a'r rhyddid i ddefnyddio'r Gymraeg bob dydd.

Sleid 10 –

Mae hyn yn clymu â nod strategaeth Cymraeg 2050 hefyd, sef bod y Gymraeg “*yn rhan arferol o fywyd bob dydd, fel bod siaradwyr ar bob lefel yn teimlo’n hyderus i’w defnyddio mewn sefyllfaoedd ffurfiol ac anffurfiol, a bod pobl yn cymryd camau rhagweithiol i gynnig cynnyrch a gwasanaethau yn Gymraeg.*”

Sleid 11 –

Rhan fawr o rôl Comisiynydd y Gymraeg yw gwarchod hawl a rhyddid siaradwyr Cymraeg i ddefnyddio’u Cymraeg bob dydd, os ydyn nhw’n dymuno.

Sleid 12 –

Felly, pwy yw Comisiynydd y Gymraeg?

Ers mis Ionawr 2023, Efa Gruffudd Jones yw Comisiynydd y Gymraeg.

Mae panel cynghori yn cefnogi’r Comisiynydd, ac mae staff yn gweithio i’r Comisiynydd mewn lleoliadau ar draws Cymru.

Sleid 13 –

Beth yw gwaith Comisiynydd y Gymraeg?

Mae Comisiynydd y Gymraeg yn ceisio sicrhau tegwch, cyfiawnder a hawliau i siaradwyr Cymraeg trwy hybu a hwyluso defnyddio’r Gymraeg (hynny yw, annog pobl Cymru i siarad a defnyddio’r Gymraeg, a’i gwneud yn haws iddynt wneud hynny).

Gweledigaeth y Comisiynydd yw Cymru lle gall pobl ddefnyddio’r Gymraeg yn eu bywydau bob dydd a byw eu bywyd yn Gymraeg.

Rhan fawr o hyn yw cynyddu darpariaeth gwasanaethau Cymraeg a chyfleoedd eraill i bobl ddefnyddio’r iaith.

Sleid 14 –

Rôl y Comisiynydd yw ceisio sicrhau nad yw’r Gymraeg yn cael ei thrin yn llai ffafriol na’r Saesneg, a chynyddu’r defnydd o’r Gymraeg ar draws pob sector yng Nghymru, yn enwedig yn y gweithle (lle mae pobl yn gweithio) ac yn y gymuned.

Sleid 15 –

Yn ôl y Comisiynydd:

“Rydym yn ymwybodol bod llawer o bobl yn derbyn addysg Gymraeg, ond nad ydynt yn defnyddio’r iaith ar ôl gadael yr ysgol. Mae’r gweithle’n lle allweddol i ddefnyddio eu sgiliau Cymraeg ac i roi cyfleoedd iddynt ddefnyddio’r iaith yn broffesiynol ac yn anffurfiol... Mae angen gwell trefniadau i recriwtio gweithlu dwyieithog sy’n medru defnyddio’r Gymraeg yn eu gwaith a gyda’r cyhoedd bob dydd.”

Sleid 16 –

Mae’r Comisiynydd hefyd yn gallu ymchwilio os oes ymyrryd yn digwydd â hawliau pobl i ddefnyddio’r Gymraeg mewn amgylchiadau penodol.

Mae rhywun yn ymyrryd â’ch rhyddid os ydyn nhw’n:

- Dweud wrthyh am beidio â defnyddio’r Gymraeg;

- Dweud y byddwch yn dioddef mewn rhyw ffordd oherwydd eich bod yn defnyddio’r Gymraeg.

Sleid 17 –

Yn ôl ystadegau diweddar, dywedodd 18% o siaradwyr Cymraeg eu bod wedi cael profiad o rywun arall yn eu hatal rhag siarad Cymraeg yn eu bywydau bob dydd. Roedd hynny’n cynyddu i 29% o’r rheini a holwyd rhwng 16 a 34 oed.

Sleid 18 –

Gall siaradwyr Cymraeg gysylltu â’r Comisiynydd os nad ydynt wedi gallu derbyn gwasanaeth yn Gymraeg gan sefydliad, neu os ydyn nhw’n anfodlon ynglŷn â’r ffordd mae sefydliad wedi ystyried y Gymraeg wrth wneud penderfyniadau.

Gallant gwyno am:

- Ddiffyg cyfleoedd i ddefnyddio’r Gymraeg;

- Anawsterau i ddefnyddio’r Gymraeg yn y gwaith;

- Anfodlonrwydd ynghylch sut mae sefydliad yn trin neu’n ystyried y Gymraeg.

Sleid 19 –

Gwylwch y clip fideo byr hwn:

[Comisiynydd y Gymraeg - y ffeithiau](#)

Sleid 20 –

Dyma rai enghreifftiau o brofiadau siaradwyr Cymraeg o gael eu hatal rhag defnyddio'u Cymraeg:

“Stopiwyd fi gan mai dim ond Saesneg oedden nhw'n gallu siarad. Dylwn i allu siarad iaith fy ngwlad yn fy ngwlad fy hun. Fe wnes i barhau i siarad Cymraeg gan fod y bobl roeddwn i'n delio â nhw yn Gymry Cymraeg.”

Sleid 21 –

“Roeddwn i yn y gwaith, roedden nhw'n dweud wrtha i am gadw at y Saesneg felly mae'n glir a bod pawb yn gallu deall be dwi'n ddweud, doedd o ddim wir yn fy mhoeni, nes i newid i Saesneg am weddill y shiftt.”

Sleid 22 –

“Roedd yn rhaid i mi beidio siarad Cymraeg mewn cyfweiliad swydd oherwydd nad oedd y person yn deall Cymraeg.”

Sleid 23 –

Gwrandewch ar yr astudiaeth achos hon:

Yn dilyn ymchwiliad, dyfarnodd Comisiynydd y Gymraeg fod Bupa Dental Care wedi ymyrryd â rhyddid unigolyn i ddefnyddio'r Gymraeg tra roedd yn gweithio yn un o ddeintyddfeydd y cwmni.

Dyfarnodd y Comisiynydd fod Bupa wedi ymyrryd gyda'i ryddid drwy fynegi mewn e-bost, ac mewn llythyr dilynol ato, na ddylai gyfathrebu yn y Gymraeg gyda staff eraill.

Y rhesymau a roddwyd gan Bupa Dental Care dros yr ymyrraeth oedd bod angen osgoi gwallau gweinyddol a bod defnyddio'r Gymraeg yn yr achos dan sylw yn gyfystyr â thorri cytundeb swydd.

Nid oedd y Comisiynydd o'r farn bod cyfiawnhad i ymyrryd gyda'r rhyddid a oedd gan yr unigolyn yma i gyfathrebu yn Gymraeg gyda'i gydweithwyr.

Yn sgil yr ymchwiliad bu i Bupa Dental Care ymrwymo i roi sicrwydd i'w staff bod modd defnyddio'r Gymraeg yng Nghymru ac i dderbyn nad yw defnydd o'r Gymraeg yn y gwaith yn arwain at wallau.

Sleid 24 –

Trafodwch -

- Ydych chi wedi cael profiad lle mae rhywun wedi eich atal chi neu ei gwneud yn anodd i chi ddefnyddio'r Gymraeg (e.e. mewn siop/caffi/ man hamdden)? Beth ddigwyddodd? Sut oeddech chi'n teimlo? Beth oedd eich ymateb i hyn?

Sleid 25 –

Dylanwadu ar bolisi

Mae Tîm Polisi Comisiynydd y Gymraeg yn ceisio dylanwadu ar Lywodraeth Cymru a chyrff eraill i sicrhau bod eu polisïau mewn meysydd pwysig fel:

- addysg,
- datblygu economaidd,
- tai a chynllunio ac
- iechyd a gofal

yn arwain at gynyddu'r nifer o bobl sy'n siarad Cymraeg ac yn cael y cyfle i wneud hynny o ddydd i ddydd.

Sleid 26 –

Trafodwch -

- Ydych chi'n cytuno ei bod hi'n bwysig bod gan bobl Cymru yr hawl a'r rhyddid i siarad Cymraeg os ydyn nhw'n dymuno? Pam bod Mesur y Gymraeg 2011 yn bwysig yn hynny o beth?

Sleidiau 27-32 –

Cwis

- Pryd cafodd swydd Comisiynydd y Gymraeg ei chreu?

(Gan Fesur y Gymraeg 2011.)

- Beth yw ystyr 'y sector cyhoeddus'?

(Y sector cyhoeddus yw awdurdodau lleol, cyrff cyhoeddus, y llysoedd a'r Llywodraeth.)

- Pwy yw Comisiynydd y Gymraeg, ac ers pryd mae hi yn y swydd?

(Efa Gruffudd Jones, ers mis Ionawr 2023.)

- Yn ôl ystadegau diweddar, faint o siaradwyr Cymraeg ddywedodd eu bod wedi cael profiad o rywun arall yn eu hatal rhag siarad Cymraeg yn eu bywydau bob dydd?

(18% o'r holl boblogaeth, 29% o bobl ifanc rhwng 16 a 24 oed.)

- Beth yw gweledigaeth Comisiynydd y Gymraeg?

(Cymru lle gall pobl ddefnyddio'r Gymraeg yn eu bywydau bob dydd a byw eu bywyd yn Gymraeg.)

Cyflwyniad 3:

Sefydliadau cyhoeddus yng Nghymru



Sleid 1 –

Tudalen deitl.

Sleid 2 –

Yn ôl Mesur y Gymraeg 2011 a Chomisiynydd y Gymraeg, mae'n rhaid i'r rhan fwyaf o sefydliadau cyhoeddus yng Nghymru ddarparu cyfleoedd i ddefnyddio'r Gymraeg – hynny yw, cyfleoedd i siaradwyr Cymraeg weld, clywed a defnyddio'r Gymraeg o fewn neu gyda'r sefydliadau hynny. Gall hyn fod yn ysgrifenedig, ar y ffôn, ar-lein neu wyneb yn wyneb.

Sleid 3 –

Yn ôl Comisiynydd y Gymraeg, mae'n hanfodol bod sefydliadau yn ei gwneud hi'n amlwg eu bod nhw'n cynnig gwasanaethau Cymraeg ac yn annog pobl i'w defnyddio:

“Mae hybu gwasanaethau Cymraeg yn gofyn am fwy na dim ond eu darparu; mae angen i sefydliadau amlygu gwasanaethau Cymraeg.”

Sleid 4 –

Mae hyn yn cynnwys:

- rhoi sicrwydd bod gwasanaeth Cymraeg ar gael;
- sicrhau bod gwasanaethau Cymraeg o leiaf yr un mor hawdd, cyflym a didrafferth eu cael â rhai Saesneg;
- bod cychwyn y cyswllt yn Gymraeg yn ddiofyn, neu roi cynnig rhagweithiol i ddefnyddio'r Gymraeg;
- bod sicrwydd na fydd defnyddio'r Gymraeg yn rhoi defnyddwyr dan unrhyw anfantais o ran canlyniad neu gyflymder y broses; a
- sicrhau bod iaith y gwasanaeth yn hawdd ei deall.

Sleid 5 –

Mae'n rhaid i'r rhan fwyaf o sefydliadau cyhoeddus yng Nghymru fodloni dyletswyddau o ran y Gymraeg, sef Safonau'r Gymraeg sy'n cael eu gosod arnyn nhw gan Gomisiynydd y Gymraeg.

Mae Safonau'r Gymraeg yn rhyw fath o reolau neu gyfarwyddiadau sy'n gofyn i sefydliadau ymddwyn mewn ffordd benodol, neu wneud gweithredoedd penodol, mewn perthynas â'r iaith Gymraeg.

Sleid 6 –

Trafodwch -

- Beth yw pwrpas rheolau? Pam bod angen rheolau, yn eich barn chi? Pa fath o reolau ydych chi'n gorfod eu dilyn yn eich bywyd bob dydd? Beth yw effaith y rheolau hynny, tybed?

Sleid 7 –

Pwrpas Safonau'r Gymraeg yw:

- ei gwneud yn fwy eglur i bobl yng Nghymru beth i'w ddisgwyl gan sefydliadau o ran y Gymraeg, a'u galluogi i ddefnyddio'r Gymraeg wrth ymwneud â'r sefydliadau;
- ei gwneud yn eglur i sefydliadau beth yw eu dyletswyddau nhw o ran y Gymraeg;

Sleid 8 –

- gwella ansawdd gwasanaethau Cymraeg yng Nghymru fel eu bod cystal â gwasanaethau Saesneg;
- creu mwy o gyfleoedd i ddefnyddio'r Gymraeg;
- hybu a hwyluso'r Gymraeg, a sicrhau nad yw'r Gymraeg yn cael ei thrin yn llai ffafriol na'r Saesneg.

Sleid 9 –

Pwy sy'n gweithredu Safonau'r Gymraeg?
Mae dros 120 o sefydliadau cyhoeddus yn gweithredu safonau'r Gymraeg, yn cynnwys:

- Awdurdodau Lleol (sy'n cynnwys ysgolion)
 - Parciau Cenedlaethol
 - Gweinidogion yn Llywodraeth Cymru
 - Yr Amgueddfa Genedlaethol
 - S4C
 - Cronfa Gymunedol y Loteri Genedlaethol
 - Tribiwnlysoedd
 - Heddluoedd
 - Y Gwasanaeth Tân ac Achub
 - Colegau addysg uwch ac addysg bellach
 - Prifysgolion
 - Byrddau Iechyd
- a mwy.

Dros amser bydd mwy a mwy o sefydliadau yn dod o dan Safonau'r Gymraeg.

Sleid 10 –

Mae Comisiynydd y Gymraeg, trwy Safonau'r Gymraeg, yn hybu'r Gymraeg ac yn gwneud yn siŵr nad yw'r Gymraeg yn cael ei thrin yn wahanol i'r Saesneg.

Mae angen i arweinwyr a rheolwyr sefydliadau cyhoeddus sicrhau eu bod yn defnyddio'r Gymraeg ac yn cefnogi eraill i ddefnyddio'r iaith gymaint ag sy'n bosib yn eu gwaith bob dydd.

Sleid 11 –

Yn ôl Comisiynydd y Gymraeg:

“Mae angen i sefydliadau greu mwy o gyfleoedd pwrpasol i alluogi aelodau'r gweithlu ddefnyddio'r Gymraeg.”

Sleid 12 –

Dylai sefydliadau ddefnyddio'r Gymraeg yn ysgrifenedig (e.e. gohebiaeth – llythyron, e-byst, ffurflenni, posteri, taflenni, gwefannau, ar y cyfryngau cymdeithasol ayyb), dros y ffôn, wyneb yn wyneb, ym maes technoleg gwybodaeth, sicrhau bod dogfennau a chyfarfodydd yn gwbl ddwyieithog, ac ati.

Sleid 13 –

Yn ôl Comisiynydd y Gymraeg:

“Wrth i fwy o wasanaethau symud ar lein ac wrth i sefydliadau hybu cyswllt person i berson yn ddigidol, rhaid sicrhau nad yw'r Gymraeg yn cael triniaeth lai ffafriol na'r Saesneg. Rhaid i sefydliadau sicrhau bod gwasanaeth digidol Cymraeg ar gael a'i fod yr un mor hwylus i'w ddefnyddio.”

Sleid 14 –

Erbyn hyn, mae nifer fawr o'r sefydliadau cyhoeddus sy'n gorfod bodloni Safonau'r Gymraeg yn cynnig dros 95% o'u tudalennau gwe yn Gymraeg.

Mae cynnydd flwyddyn ar ôl blwyddyn yn y defnydd o negeseuon Cymraeg ar gyfryngau cymdeithasol, ac erbyn hyn mae 90% o negeseuon X (Twitter) a Facebook sefydliadau ar gael yn Gymraeg.

Sleid 15 –

Ond mae lle i wella o hyd:

Mae'r Gymraeg yn cael ei thrin yn llai ffafriol na'r Saesneg mewn 33% o'r tudalennau gwefan arolygwyd dros y flwyddyn.

Sleid 16 –

Trafodwch -

- Pam ei bod hi'n bwysig bod sefydliadau'n defnyddio'r Gymraeg ar wefannau, ar y cyfryngau cymdeithasol ac mewn gwasanaethau digidol yn yr oes sydd ohoni, yn eich barn chi?

Sleid 17 –

Mae Safonau'r Gymraeg hefyd yn annog sefydliadau cyhoeddus i:

- sicrhau bod cymaint â phosibl o'r gweithlu yn medru siarad Cymraeg, ac yn cael eu hannog i wneud hynny – trwy:
- roi mwy o werth ar y Gymraeg fel sgil bwysig ym myd gwaith;
- hysbysebu swyddi a recriwtio a phenodi mwy o siaradwyr Cymraeg lle bo'n bosibl;

Sleid 18 –

- cynnal cyfweiliadau swyddi yn Gymraeg;
- cynyddu'r cyfleoedd i weithwyr ddefnyddio'r Gymraeg yn y gwaith;
- cynnig gwersi Cymraeg i weithwyr nad ydynt yn siarad Cymraeg.

Sleid 19 –

Ar draws y cyrff cyhoeddus sy'n gorfod bodloni safonau'r Gymraeg, mae 69% o hysbysebion swyddi ar gael yn Gymraeg.

Sleid 20 –

Yn ôl Comisiynydd y Gymraeg:

“Mae angen gweithluoedd dwyieithog ar gyflogwyr yng Nghymru, gan fod angen darparu gwasanaethau'n ddwyieithog.”

Sleid 21 –

Trafodwch -

- Pam bod y Gymraeg yn sgil mor bwysig ym myd gwaith erbyn hyn, yn eich barn chi?

Sleid 22 –

Mae Safonau'r Gymraeg hefyd yn annog sefydliadau cyhoeddus i:

- Hybu'r defnydd o'r Gymraeg o fewn eu sefydliad, a gwneud hynny mor hawdd â phosibl – trwy gynyddu'r cyfleoedd i ddefnyddio'r Gymraeg o fewn y sefydliad, gwneud pobl o fewn y sefydliad yn ymwybodol o'r Gymraeg a'u hannog i'w defnyddio.

Sleid 23 –

Effaith Safonau'r Gymraeg:

- Mae 82% o'r sampl siaradwyr Cymraeg yn cytuno gyda'r datganiad “fel arfer rydw i'n gallu delio â sefydliadau cyhoeddus yn Gymraeg os ydw i'n dymuno gwneud hynny”.
- Mae 72% hefyd yn cytuno gyda'r datganiad bod gwasanaethau Cymraeg sefydliadau cyhoeddus yn gwella.

Sleid 24 –

- Bellach, mae 95% o siaradwyr Cymraeg yn nodi eu bod yn derbyn cyfarchiad yn Gymraeg wrth wneud galwad ffôn i sefydliad cyhoeddus.
- Erbyn hyn, mae 95% o wefannau sefydliadau cyhoeddus ar gael yn Gymraeg.
- Mae 90% o negeseuon X (Twitter) a Facebook sefydliadau cyhoeddus ar gael yn Gymraeg.

Sleid 25 –

- Mae bron i 75% o siaradwyr Cymraeg yn gweld fod cyfle iddynt ddefnyddio'r Gymraeg yn eu bywydau bob dydd.
- Mae 26% o'r farn fod y cyfle i ddefnyddio'r Gymraeg yn eu bywydau bob dydd yn cynyddu.

Sleid 26 –

Trafodwch -

- Ydy Safonau'r Gymraeg yn bwysig, yn eich barn chi, er mwyn annog mwy o bobl i ddefnyddio eu Cymraeg bob dydd?

Sleid 27 –

Cynllun Iaith Gwaith

Ydych chi'n gyfarwydd â bathodyn iaith Gwaith, a chynllun iaith Gwaith y Comisiynydd, sy'n bodoli ers bron i 20 mlynedd bellach?

Mae gweithwyr sy'n gallu cynnig gwasanaeth Cymraeg i'r cyhoedd yn gwisgo bathodyn neu gortynnau gwddf â logo iaith Gwaith, sef y swigen siarad oren, arnynt, er mwyn annog pobl i ddefnyddio'u Cymraeg gyda nhw. Gall sefydliadau sy'n cynnig gwasanaethau trwy gyfrwng y Gymraeg arddangos posteri iaith Gwaith er mwyn gwneud y cyhoedd yn ymwybodol o hyn, hefyd.

Sleid 28 –

Prif bwrpas cynllun Iaith Gwaith yw annog defnyddwyr i siarad Cymraeg yn gyntaf, a'i gwneud yn amlwg bod siaradwr neu wasanaethau Cymraeg ar gael.

Ers ei lansio yn 2005, mae'r swigen wedi ei defnyddio mewn amryw o ffyrdd, er enghraifft wedi ei gwnïo ar wisgoed gweithwyr ysbyty, ar helmedi peirianwyr, ac fel tatws dros dro i blant.

Ar gyfartaledd, mae tua 50,000 o fathodynau, cortynnau gwddf a phosteri yn cael eu dosbarthu i sefydliadau cyhoeddus, busnesau, elusennau, ac aelodau o'r cyhoedd bob blwyddyn.

Sleid 29 –

Os welwch chi aelod o staff neu aelod o'r cyhoedd yn gwisgo bathodyn neu gortyn gwddf Iaith Gwaith, cofiwch ddechrau sgwrs yn Gymraeg â nhw, felly!

- Gwylwch y clip fideo Defnyddia dy Gymraeg: [Defnyddia dy Gymraeg](#)

Sleid 30 –

Trafodwch -

Pe byddech chi'n gweld gweithiwr mewn sefydliad cyhoeddus yng Nghymru yn gwisgo bathodyn neu gortyn gwddf Iaith Gwaith, fydddech chi'n debygol o siarad Cymraeg â nhw? Pam/ pam lai? Ydy hyn yn bwysig, yn eich barn chi?

Sleidiau 31-36 –

Cwis

- Beth yw Safonau'r Gymraeg?

(Rhyw fath o reolau neu gyfarwyddiadau sy'n gofyn i sefydliadau ymddwyn mewn ffordd benodol, neu wneud gweithredoedd penodol, mewn perthynas â'r iaith Gymraeg.)

- Beth yw pwrpas Safonau'r Gymraeg?
(Gweler yr wybodaeth ar sleidiau 7 ac 8.)

- Faint o sefydliadau cyhoeddus sy'n gweithredu Safonau'r Gymraeg?
(Dros 120.)

- Pa ganran o negeseuon cyfryngau cymdeithasol sydd bellach ar gael yn Gymraeg?
(90%)

- Beth yw pwrpas cynllun Iaith Gwaith Comisiynydd y Gymraeg?

(Prif bwrpas y cynllun Iaith Gwaith yw annog defnyddwyr i siarad Cymraeg yn gyntaf, a'i gwneud yn amlwg bod siaradwr neu wasanaethau Cymraeg ar gael.)

Cyflwyniad 4:

Busnesau/ sefydliadau preifat ac elusennau yng Nghymru



Sleid 1 –

Tudalen deitl.

Sleid 2 –

Yn wahanol i sefydliadau'r sector cyhoeddus, does dim rhaid i sefydliadau a busnesau preifat nac elusennau yng Nghymru fodloni Safonau'r Gymraeg, ond mae Comisiynydd y Gymraeg yn eu hannog yn gryf i gynnig gwasanaethau drwy'r Gymraeg.

Sleid 3 –

Gall hyn olygu eu hannog i ddefnyddio'r Gymraeg, ochr yn ochr â'r Saesneg (e.e. wrth ymdrin â chwsmeriaid, ar arwyddion, mewn deunydd marchnata a gohebiaeth, ar y cyfryngau cymdeithasol); recriwtio staff dwyieithog a defnyddio'r Gymraeg yn fewnol yn eu sefydliad/ busnes neu elusen.

Sleid 4 –

Trafodwch -

Beth yw'r gwahaniaeth rhwng sefydliadau cyhoeddus, sefydliadau/ busnesau preifat ac elusennau/ y trydydd sector? Allwch chi feddwl am enghreifftiau o sefydliadau/ busnesau preifat ac elusennau?

Sleid 5 –

Trafodwch -

Beth yw eich profiad chi o ddefnyddio'r Gymraeg gyda sefydliadau/ busnesau preifat neu elusennau (e.e. mewn siop/ caffi?)

Sleid 6 –

Rhan o waith Comisiynydd y Gymraeg yw dangos i'r sefydliadau, busnesau ac elusennau hyn beth yw manteision cynnig eu gwasanaethau'n ddwyieithog.

Gwylwch y clip fideo hwn:

[Cymraeg - Ffordd o Fyw](#)

Sleid 7 –

Trafodwch -

Beth, yn eich barn chi, fyddai manteision defnyddio'r Gymraeg i sefydliadau a busnesau preifat ac elusennau yng Nghymru?

Sleidiau 8-10 –

Trafod a chrynhof rhai manteision:

e.e.

- Byddai'n gwneud y sefydliad/ busnes/ elusen yn fwy hygyrch i fwy o bobl ac felly'n denu mwy o gwsmeriaid.

- Byddai'n arwydd bod y sefydliad/ busnes/ elusen yn dangos parch at y Gymraeg, diwylliant Cymru a siaradwyr Cymraeg.

- Byddai'n gwahaniaethu'r sefydliad/ busnes/ elusen wrth rai eraill a'i wneud yn fwy unigryw.

Sleid 11 –

Trafodwch -

- Tybed fedrwch chi feddwl am ragor o fanteision?

Sleid 12 –

Os ydyn nhw'n awyddus i wneud, bydd Comisiynydd y Gymraeg yn gweithio gyda sefydliadau a busnesau preifat ac elusennau i greu eu Cynllun Datblygu'r Gymraeg, ac yn rhoi hyfforddiant iddyn nhw ar sut i ddatblygu gwasanaethau dwyieithog.

Gallant wedyn dderbyn cydnabyddiaeth y Cynnig Cymraeg gan y Comisiynydd, er mwyn dangos i'w defnyddwyr eu bod yn ymfalchïo yn yr iaith Gymraeg ac yn barod i'w defnyddio.

Sleid 13 –

Heddiw, mae dros 100 o sefydliadau wedi derbyn cydnabyddiaeth Comisiynydd y Gymraeg, gan elwa o gydweithio gyda'r Comisiynydd ar eu Cynlluniau Datblygu'r Gymraeg a derbyn cydnabyddiaeth y Cynnig Cymraeg, gan hyrwyddo a datblygu dwyieithrwydd eu busnes.

Sleid 14 –

Enghreifftiau o fusnesau yw:

Archfarchnadoedd Lidl ac Aldi

Principality

Boots

Undeb Rygbi Cymru

Xplore (canolfan wyddoniaeth yn ardal Wrecam)

Sleid 15 –

Enghreifftiau o elusennau yw:

WWF Cymru

NSPCC Cymru

RSPB Cymru

Macmillan Cymru

Gwobr Dug Caeredin

Sleid 16-20 –

Dyma farn ambell sefydliad/ busnes preifat ac elusen yng Nghymru ynglŷn â defnyddio'r Gymraeg o dan y Cynnig Cymraeg:

Dyma farn ambell sefydliad/ busnes preifat ac elusen yng Nghymru ynglŷn â defnyddio'r Gymraeg o dan y **Cynnig Cymraeg**:

“ Mae'n ofnadwy o bwysig i ni fel elusen addysgiadol fod ein buddiolwyr, gan gynnwys dysgwyr ifanc, yn gallu derbyn gwasanaeth yn Gymraeg a chlywed a phrofi terminoleg wyddonol yn ei chyd-destun. ”

Katie Williams,
Swyddog Datblygu Busnes
yn Xplore



“ Mae'r **Cynnig Cymraeg** yn rhoi hygredd i'n hymrwymiad i'r iaith Gymraeg. Mae hefyd yn ein helpu i ddatblygu'r ddarpariaeth Gymraeg yr ydym yn cynnig. ”

Brân Devey,
Rheolwr Cyfathrebu ac
Ymgysylltu Ramblers Cymru



“ Ein prif nod yw sicrhau ein bod yn gwneud cymaint â phosib i gefnogi siaradwyr a dysgwyr Cymraeg ifanc i gael cyfleoedd newydd trwy gymryd rhan yng Ngwobr Dug Caeredin. ”

Jessica Rumble,
Swyddog Gweithredu gyda
Gwobr Dug Caeredin Cymru



“ Trwy gefnogi cleientiaid banc bwyd yn ddwyieithog, gallwn ddarparu yr adnoddau angenrheidiol ar gyfer eu cefnogi yn yr hir dyror. ”

Joanna Hillier,
Cynorthwydd Rhaglen
Banc Bwyd Arfon



“ Yn Lidl, rydym wedi ymrwymo i fod yn fanwerthwr cynhwysol, ar gyfer ein cwsmeriaid, ein cymunedau, a'n cydweithwyr. Yng Nghymru, mae diogelu a hyrwyddo ein hiaith yn rhan enfawr o'r hyn y mae'n ei olygu i fod yn gynhwysol. ”

Ute Thomas, Cyfarwyddwr
Rhanbarthol Lidl yng
Nghymru



Sleid 21 –

Gwylwch y clip fideo hwn sy'n crynhoi beth yw'r Cynnig Cymraeg:

[Cynnig Cymraeg \(dwyieithog\)](#)

Sleid 22 –

Trafodwch -

- Ydych chi'n credu ei bod hi'n bwysig bod sefydliadau/ busnesau preifat ac elusennau yng Nghymru yn ymfalchïo yn y Gymraeg ac yn dangos i ddefnyddwyr eu bod yn barod i'w defnyddio, er nad oes rhaid iddyn nhw o dan Fesur y Gymraeg 2011?

Cyflwyniad 5:

Defnyddio'r Gymraeg mewn gweithgareddau chwaraeon



Sleid 1 –

Tudalen deitl.

Sleid 2 –

Trafodwch -

- Faint ohonoch chi sy'n mwynhau chwaraeon ac yn aelodau o glybiau chwaraeon y tu allan i'r ysgol?

Sleid 3 –

Trafodwch -

- Faint ohonoch chi sy'n medru mwynhau'r chwaraeon hynny/ mynychu clybiau chwaraeon trwy gyfrwng y Gymraeg?

Sleidiau 4-7 –

Yn ôl ymchwil gan sefydliad Chwaraeon Cymru, mae siaradwyr Cymraeg yn fwy tebygol o gymryd rhan mewn chwaraeon a gwirfoddoli.

- Mae disgyblion sy'n siarad Cymraeg yn fwy tebygol o fwynhau chwaraeon na disgyblion nad ydynt yn siarad Cymraeg.
- Mae disgyblion sy'n siarad Cymraeg yn fwy tebygol na disgyblion nad ydynt yn siarad Cymraeg o gymryd rhan mewn chwaraeon y tu allan i'r cwrwllwm deirgwaith neu fwy yr wythnos.
- Mae 46% o ddisgyblion sy'n siarad Cymraeg yn cymryd rhan mewn chwaraeon y tu allan i'r cwrwllwm deirgwaith neu fwy yr wythnos, o gymharu â 35% o ddisgyblion nad ydynt yn siarad Cymraeg.
- Mae disgyblion sy'n siarad Cymraeg yn fwy tebygol na disgyblion nad ydynt yn siarad Cymraeg o gymryd rhan mewn chwaraeon mewn lleoliad clwb allgyrsiol a chymunedol unwaith yr wythnos o leiaf.

Sleidiau 8-12 –

- Mae disgyblion sy'n siarad Cymraeg yn fwy tebygol na disgyblion nad ydynt yn siarad Cymraeg o deimlo'n 'hyderus iawn' wrth roi cynnig ar chwaraeon newydd. Mae 31% o ddisgyblion sy'n siarad Cymraeg yn teimlo'n 'hyderus iawn' wrth roi cynnig ar chwaraeon newydd, o gymharu â 25% o ddisgyblion nad ydynt yn siarad Cymraeg.
- Y tair prif gamp y mae disgyblion sy'n siarad Cymraeg yn cymryd rhan ynddynt unwaith yr wythnos o leiaf mewn clwb cymunedol yw pêl droed, nofio a rygbi.
- Mae disgyblion sy'n siarad Cymraeg yn fwy tebygol o wirfoddoli neu helpu gyda chwaraeon yn yr ysgol neu yn eu cymuned na disgyblion nad ydynt yn siarad Cymraeg. Mae 28% o ddisgyblion sy'n siarad Cymraeg yn gwirfoddoli neu'n helpu gyda chwaraeon yn yr ysgol neu yn eu cymuned, o gymharu â 21% o ddisgyblion nad ydynt yn siarad Cymraeg.

Sleid 13 –

Ond...

Mae 50% o ddisgyblion sy'n siarad Cymraeg yn parhau i fod eisiau mwy o gyfleoedd chwaraeon trwy gyfrwng y Gymraeg.

Sleid 14 –

Mae Comisiynydd y Gymraeg yn ceisio annog clybiau chwaraeon i ddefnyddio'r Gymraeg wrth hyfforddi plant, pobl ifanc ac oedolion.

Mae nifer o resymau pam y dylai clybiau chwaraeon ddefnyddio'r Gymraeg wrth hyfforddi.

Sleid 15 –

Trafodwch -

- Allwch chi feddwl am resymau pam ddylai clybiau chwaraeon ddefnyddio'r Gymraeg wrth hyfforddi plant, pobl ifanc ac oedolion? Beth fyddai manteision hyn i'r clybiau eu hunain ac i ddefnyddwyr?

(e.e. Mae'n gyfle i ddenu mwy o aelodau a gwirfoddolwyr, a sicrhau bod yr aelodau presennol sy'n siaradwyr Cymraeg yn cael chwarae teg; Gall siaradwyr Cymraeg deimlo'n fwy hyderus a chyffyrddus wrth wneud chwaraeon neu wirfoddoli yn eu mamiaith.)

Sleid 16 –

Mae modd i glybiau chwaraeon ddefnyddio'r Gymraeg wrth hyfforddi, yn ogystal â defnyddio'r Gymraeg wrth ohebu ag aelodau o'r cyhoedd (e.e. trwy lythyron, e-byst ac ar y cyfryngau cymdeithasol).

Gwylwch y clip fideo hwn am ddefnydd clwb rygbi'r Scarlets o'r Gymraeg:

[Defnyddia dy Gymraeg - Scarlets](#)

Sleid 17 –

Trafodwch -

- Ydych chi'n credu ei bod hi'n bwysig bod plant, pobl ifanc ac oedolion yn medru cymryd rhan mewn chwaraeon neu wirfoddoli gyda chlybiau chwaraeon trwy gyfrwng y Gymraeg, os ydyn nhw'n dymuno gwneud hynny?

Cyflwyniad 6:

Beth fedrwn ni ei wneud er mwyn hyrwyddo'r defnydd o'r Gymraeg?



Sleid 1 –

Tudalen deitl.

Sleid 2 –

Erbyn heddiw, mae bron i 75% o siaradwyr Cymraeg yn gweld bod cyfle iddynt ddefnyddio'r Gymraeg yn eu bywydau bob dydd.

Sleid 3 –

Trafodwch -

- A fydddech chi'n cytuno â'r datganiad hwn, o'ch profiad personol chi?

Sleid 4 –

Trafodwch -

- Faint o gyfle ydych chi'n ei gael i ddefnyddio'r Gymraeg bob dydd? Oes digon/ dim digon o gyfle, yn eich barn chi?

Sleid 5 –

Trafodwch -

- Ydych chi'n gwneud cymaint o ddefnydd ag y gallech chi o'r Gymraeg yn eich bywydau bob dydd?

Sleid 6 –

Trafodwch -

- Ydych chi'n gallu gwneud cymaint o ddefnydd ag y bydddech chi'n ei ddymuno o'r Gymraeg yn eich bywydau bob dydd?

Sleid 7 –

Yng nghyflwyniad cyntaf y pecyn hwn, nodwyd bod gan nifer fawr o sefydliadau yng Nghymru rôl i'w chwarae wrth helpu gwireddu nod Llywodraeth Cymru o gyrraedd miliwn o siaradwyr Cymraeg erbyn 2050.

Mae Comisiynydd y Gymraeg yn un o'r rheini, a phrif weledigaeth y Comisiynydd yw Cymru lle gall pobl ddefnyddio'r Gymraeg yn eu bywydau bob dydd a byw eu bywyd yn Gymraeg.

Sleid 8 –

Yn ôl y Comisiynydd:

“Fel Comisiynydd y Gymraeg, dwi'n gweithio i wneud yn siŵr fod pobl Cymru, gan gynnwys plant, a phobl ifanc fel chi, yn medru mwynhau defnyddio'r iaith Gymraeg o ddydd i ddydd. Dwi eisiau i bob un ohonom fod yn gallu ei defnyddio a'i siarad fel iaith fyw a chyffrous, sy'n ffynnu heddiw ac i'r dyfodol.”

Sleid 9 –

Ond, mae'n bwysig cofio bod y Gymraeg yn perthyn i bawb yng Nghymru. Nid gwaith un person nac un sefydliad yw gwarchod y Gymraeg – mae'n gyfrifoldeb ar bob un ohonom i helpu ac i wneud ein rhan.

Gwylwch y clip fideo hwn:

[Defnyddia Dy Gymraeg](#)

Sleid 10 –

Trafodwch -

- Beth allwch chi ei wneud er mwyn gwneud defnydd llawn o'r Gymraeg yn eich bywyd bob dydd?

Sleid 11 –

Meddyliwch am eich defnydd o'r Gymraeg:

- yn yr ysgol
- gyda'ch ffrindiau
- gydag aelodau o'ch teulu
- yn gymdeithasol y tu allan i'r ysgol
- yn ddigidol/ ar y cyfryngau cymdeithasol
- gyda busnesau/ sefydliadau cyhoeddus/ preifat ac elusennau
- ym myd gwaith (e.e. swyddi penwythnos/ gwyliau).

Sleid 12 –

Dyma ambell syniad sut y gallwch chi ddefnyddio eich Cymraeg wrth wneud defnydd o wasanaethau bob dydd:

[Os oes opsiwn, defnyddia'r Gymraeg](#)

[Archebu coffi](#)

[Twll yn wal](#)

[Hunan wasanaeth](#)

[Dewis iaith ar y ffôn](#)

[Byw yn Gymraeg](#)

[Defnyddia dy Gymraeg](#)

Sleid 13 –

Trafodwch/ rhannwch syniadau -

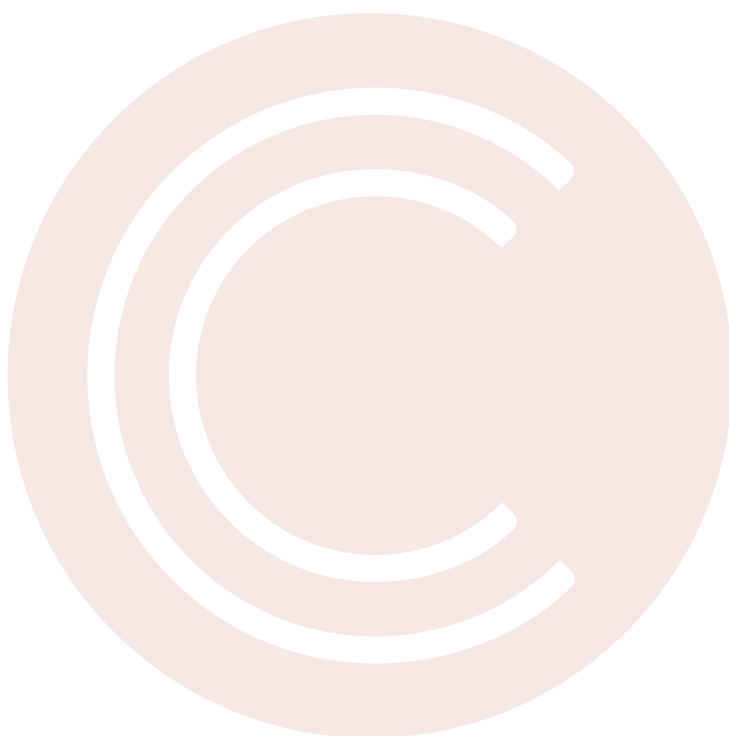
- Ar ôl gwyllo cyflwyniadau'r pecyn hwn, beth yw'r prif resymau dros ddefnyddio cymaint â phosibl o'ch Cymraeg ym mhob agwedd o'ch bywyd, yn eich barn chi?

Sleid 14 –

Dyma neges i gloi gan Efa Gruffudd Jones, Comisiynydd y Gymraeg:

Fideo Ameer Davies-Rana

[Cyfweliad gyda Chomisiynydd y Gymraeg](#)



Adnoddau a chysylltiadau ychwanegol



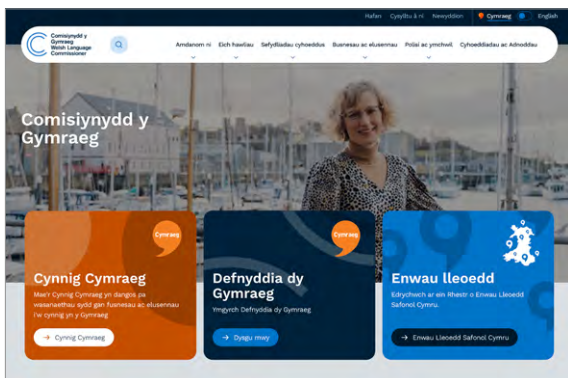
- Fideos byr yn seiliedig ar gynnwys y pecyn hwn:**

Yr Iaith Gymraeg heddiw (gyda throslys):

[Yr Iaith Gymraeg Heddiw 1](#)

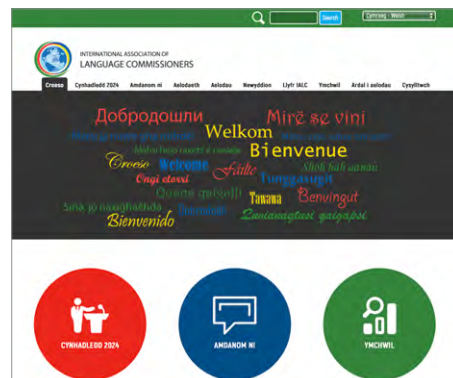
Yr Iaith Gymraeg heddiw (heb droslys):

[Yr Iaith Gymraeg Heddiw 2](#)



- Gwefan Comisiynydd y Gymraeg:**

[Comisiynydd y Gymraeg](#)



- Gwefan IALC (International Association of Language Commissioners):**

[International Association of Language Commissioners - Home](#)